

10 species between 69° and 70° Lat. N., whereas in the Isle of Iceland, of which the greater part lies between 64° and 66°, no ants have been found, no more than on both the coasts of Greenland, as *Lundheer* stated (*Forel*, Ann. S. ent. Belg. LIV p. 14, 1910). The species found in arctic Norway belong to the genera *Myrmica*, *Leptothorax* (*Mychothorax*), *Formicoxenus*, *Formica* and *Camponotus*. It is known that *Formica pressilabris* Nyl. occurs in numerous colonies in the tundra of Lappmarken and Cola, and is common in Karelia.

Forel concludes that the ants, exterminated in Iceland and Greenland during the glacial period, have not been able to return afterwards for want of a land-bridge, while they gradually returned on the Continent.

Indeed, in America also a *Leptothorax* occurs in the very North of Alasca.

The more remarkable is the occurrence of at least 3 species on the Isle of Hadsekoy, where the returning ant-fauna had to cross a number of sea-arms to reach it.

A. STÄRCKE.

Formicides de l'île de Port-Croz (Hyères) récoltées par le docteur Chassagne.

1. *Pheidole pallidula* Nyl. 2♂ Variété claire, avec épines un peu plus longues que leur largeur à la base, à fosse mésonotale moins accentuée que dans les spécimens de Corse et du Continent.
2. *Crematogaster* (*Orthocrema*) *sordidula* Nyl. ♀ désailée.
3. *Messor sanctus* For. var. *bouvieri* Bondr. ♂.
4. *Tetramorium meridionale* Em. ♂.
5. *Camponotus* (*Myrmentoma*) *lateralis* Ol. 2♂ ♂.
6. *C.* (*Tanaemyrmex*) *aethiops* Latr. ♂.
7. *C.* (*Tanaemyrmex*) *sylvaticus* Ol. ♂ media ♂ minor.
8. *Lasius niger* L. ♂.

Je publie cette liste, très incomplète probablement, parce qu'il s'agit d'une île, et que les îles sont toujours intéressantes au point de vue faunistique. De plus, je ne connais pas de liste des fourmis des Hyères et je trouvai les espèces citées dans la collection de feu H. du Buysson en partie sous d'autres noms.

A. STÄRCKE.

Het geslacht *Pompilus* F. (*Psammochares* Latr.)

Psammochares Latr. 1796 s. Haupt 1927.

In zijn Monographie der Psammocharidae Mittel-, Nord- und Osteuropas (Haupt 1927) verdeelt Haupt de in

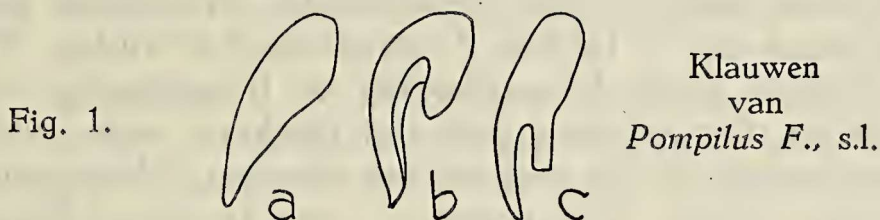
dit gebied voorkomende soorten van het geslacht *Psammochares* Latr. (typus generis *P. plumbeus* F.) over drie subgenera: *Psammochares* s. str., *Evagetes* Lep. en *Anoplius* Duf. Tot het subgenus *Evagetes* Lep. worden *P. dubius* Lind. en *P. filicornis* Tourn. gerekend, tot *Anoplius* Duf. de soorten *samariensis* Pall., *fuscus* L., *orbitalis* Costa, *infuscatus* Lind., *nigerrimus* Scop., *concinus* Dhlb., *piliventris* F. Mor. en *haereticus* Tourn. Onder het subgenus *Psammochares* s.str. vallen de overige soorten, waarvan enige door Haupt in „Artengruppen” worden samengebracht; van dit subgenus komen in Nederland voor: 1 *apicalis* Lind., 2 *leucopterus* Dhlb. (?), 3 *plumbeus* F., 4 *cinctellus* Spin., 5 *minutus* Dhlb., 6 *fuscomarginatus* Thoms., 7 *spissus* Schdte., 8 *fumipennis* Zett., 9 *rufus* Haupt, 10 *ungicularis* Thoms., 11 *gibbus* F., 12 *wesmaeli* Thoms., 13 *abnormis* Dhlb., 14 *crassicornis* Shuck., 15 *hybridus* Wesm. (?), 16 *subarcuatus* Schenck, 17 *campestris* Wesm., 18 *proximus* Dhlb. en 19 *aculeatus* Thoms. De soorten 5 tot en met 7 behoren tot de *spissus*-groep, de soorten 8 en 9 tot de *fumipennis*-groep, de soorten 10 tot en met 13 tot de *gibbus*-groep en de soorten 14 tot en met 19 tot de *crassicornis*-groep van Haupt. Voorts zouden *apicalis* Lind. en *leucopterus* Dhlb. met een aantal niet Nederlandse soorten tot het genus *Ridestus* Banks gerekend kunnen worden, *cinctellus* Spin. met de niet inlandse soorten *sericeus* Lind. en *nubeculus* Costa tot het genus *Sericopompilus* Ashm. en zou de *fumipennis*-groep identiek zijn met het genus *Pycnopompilus* Ashm., de *crassicornis*-groep met het genus *Sophropompilus* Ashm.

In latere publicaties (Haupt 1930, 1933) verheft Haupt het subgenus *Anoplius* tot een zelfstandig geslacht. Hij brengt *P. (Evagetes) filicornis* Tourn. buiten het subgenus *Evagetes*, zelfs buiten het genus *Psammochares* en maakt deze niet Nederlandse soort tot de typus generis van het nieuwe geslacht *Tachyagetes* Haupt. Voorts moet *P. campestris* Wesm. in het vervolg *P. crassicornis* Shuck. en *P. crassicornis* Haupt (1927) (nec. Shuck.) *P. pinguicornis* Haupt heten. Tevens komt Haupt terug op zijn mening, dat *P. apicalis* Lind. met andere soorten in het genus *Ridestus* Banks zou zijn onder te brengen.

Gerechte twijfel dient m.i. eveneens te bestaan ten aanzien van de identiteit van de *fumipennis*-groep met het genus *Pycnopompilus* Ashm. Uit de tabel van Ashmead (1902) volgt deze identiteit geenszins, terwijl evenmin de beschrijving, die Cresson (1865) van de typus generis *Pompilus scelestus* Cresson geeft, op een vertegenwoordiger van de *fumipennis*-groep van toepassing is. Ook Haupt's opvatting, dat *P. cinctellus* Spin. met *P. sericeus* Lind. en *P. nubeculus* Costa tot *Sericopompilus* Ashm. zou zijn te brengen, lijkt mij onjuist, daar blijkt (Ashmead 1902 p.

80 e.v. sleutels 1, 2 en 7 dat hij dit geslacht in de achtervleugel de anale dwarsader voorbij de media mondt (cubitus in hind wing originating before the transverse median nerve) en de ♀♀ gespleten klauwen bezitten, hetgeen niet het geval is bij de bovengenoemde soorten. Deze behoren veeleer thuis in *Ashmeads* genus *Aporoideus* (l.c. p. 86) met de typus generis *Pompilus sericeus* Lind.

Het lijkt mij gerechtvaardigd het geslacht *Psammochares* Haupt 1927 in een aantal afzonderlijke genera te splitsen, en wel wat betreft de Nederlandse soorten op de volgende wijze, waarbij rekening is gehouden met het besluit van het 12e Internationale Zoologen-congres te Lissabon, 1935, de naam *Pompilus* F. (typus generis *Pompilus pulcher* F.) in plaats van *Psammochares* Latr. te behouden.

Pompilus F. 1798.

Antennen slank. Mandibels in beide geslachten met 2 tanden. Slechts de voorvleugels met een donkere zoom, die geheel buiten de cellen is gelegen. Voorvleugels met 3 cubitale cellen. Voorpoten ♀ met tarskam. Klauwen in beide geslachten aan alle tarsen met een rudimentaire of zonder tand (fig. 1a). Klauwkam goed ontwikkeld, veelstralig. Laatste tergiet ♀ zonder forse borstelharen. Lichaam zwart met grijze viltbehairing.

Typus generis : *Pompilus pulcher* F. 1798.

Enige Nederlandse soort *Pompilus plumbeus* F.

Aporoideus Ashm. 1902.

Antennen slank. Mandibels bij het ♀ 2- of 3-tandig, bij het ♂ 2-tandig. Beide vleugelparen met een donkere zoom die in de voorvleugel tevens de radiale cel, de 2e en 3e cubitale cel en een deel van de discoïdale cel beslaat, bij de ♀♀ echter de vleugeltop vrijlaat. Voorvleugels met 3 cubitale cellen. Voorpoten ♀ met een gereduceerde of zonder tarskam. Klauwen bij het ♀ aan alle tarsen met een tand, bij het ♂ de binnenste (voorste) klauw der voortarsen gespleten (fig. 1b), de buitenklauw evenals de klauwen der overige tarsen met een tand. Klauwkam zwak ontwikkeld. Laatste tergiet ♀ zonder forse borstelharen. Lichaam zwart of zwart met witte tekening.

Typus generis : *Pompilus sericeus* Lind.

Nederlandse soorten *Aporoideus apicalis* Lind. en *cin-stellus* Spin.

Ammosphex nov. gen.

Antennen slank. Mandibels bij het ♀ in den regel met 3, bij het ♂ steeds met 2 tanden. Pronotum van achteren sterk

(stomphoekig) uitgesneden. Beide vleugelparen met een donkere zoom, die zich in de voorvleugels in de radiale cel voortzet. Voorvleugels met 3 cubitale cellen. Voorpoten ♀ met of zonder tarskam. Klauwen bij het ♀ aan alle tarsen met een tand, bij het ♂ beide klauwen der voortarsen gespleten (fig. 1b), die der overige tarsen met een tand. Klauwkam goed ontwikkeld, veelstralig. Laatste tergiet ♀ zonder forse borstelharen. Abdomen zwart met rood.

Typus generis: *Pompilus unguicularis* Thoms. 1870.

Nederlandse soorten: *Ammosphex fumipennis* Zett., *rufa* Haupt, *minuta* Dhlb., *fuscomarginata* Thoms., *spissa* Schdte., *unguicularis* Thoms., *gibba* F., *wesmaeli* Thoms. en *abnormis* Dhlb.

Sophropompilus Ashm. 1902.

Antennen kort en dik, spoelvormig. Mandibels bij het ♀ in den regel met 2, bij het ♂ steeds met 2 tanden. Pronotum van achteren zwak (stomphoekig of boogvormig) uitgesneden. Beide vleugelparen met een donkere zoom, die zich in de voorvleugels in de radiale cel voortzet. Voorvleugels met 3 cubitale cellen. Voorpoten ♀ met tarskam. Klauwen bij het ♀ aan alle tarsen met een tand, bij het ♂ de binnenste klauw der voortarsen gespleten (fig. 1b), de buitenste klauw der voortarsen met een tand tot gespleten, de klauwen der overige tarsen met een tand. Klauwkam zwak ontwikkeld. Laatste tergiet ♀ zonder forse borstelharen. Abdomen zwart of zwart met rood.

Typus generis: *Pompilus ingenuus* Cresson 1867.

Nederlandse soorten: *Sophropompilus pinguicornis* Haupt, *aculeatus* Thoms., *hybridus* Wesm. (?), *proximus* Dhlb., *crassicornis* Shuck., *subarcuatus* Schenck en *leucopterus* Dhlb. (?).

Evagetes Lep. 1845.

Antennen kort en dik, spoelvormig. Mandibels in beide geslachten 2-tandig. Pronotum van achteren zwak (stomphoekig) uitgesneden. Beide vleugelparen met een donkere zoom, die zich in de voorvleugels in de radiale cel voortzet. Voorvleugels met 2 cubitale cellen. Voorpoten ♀ met tarskam. Klauwen bij het ♀ aan alle tarsen met een tand, bij het ♂ de binnenklauw der voortarsen gespleten (fig. 1b), de buitenklauw met een schuine tand, de klauwen der overige tarsen met een normale tand. Klauwkam zwak ontwikkeld. Laatste tergiet ♀ zonder forse borstelharen. Abdomen zwart met rood.

Typus generis: *Aporus dubius* Lind. 1827.

Enige Nederlandse soort: *Evagetes dubius* Lind.

Anoplius Duf. 1833.

Antennen slank. Mandibels bij ♀ en ♂ 2- of 3-tandig. Beide vleugelparen met een donkere zoom, die zich in de voorvleugels in de radiale cel voortzet. Voorvleugels met 3 cubitale cellen. Voorpoten ♀ met of zonder tarskam. Klauwen

bij het ♀ aan alle tarsen met een tand, bij het ♂ aan alle tarsen gespleten (fig. 1c). Klauwkam goed ontwikkeld. Laatste tergiet ♀ dicht met forse borstelharen bezet. Abdomen zwart of zwart met rood.

Typus generis : *Sphex nigerrima* Scop. 1763.

Nederlandse soorten : *Anoplius fuscus* L., *infuscatus* Lind., *nigerrimus* Scop., *concinus* Dhlb. en *haereticus* Tourn.

Ammosphex unguicularis Thoms. en **gibba** F.

Haupt (1927) en met hem waarschijnlijk (voor zover dit aan de onvolledige beschrijvingen is na te gaan) vele der overige auteurs hebben de ♂♂ van deze beide soorten met elkaar verwisseld. Volgens Haupt's op zich zelf zeer juiste en niet mis te vatten weergave van de genitale platen (l.c. p. 203 en 205, p. 164, fig. 97 en 99) zou het ♂ van *unguicularis* Thoms. gekenmerkt zijn door een ongeveer vlakke, fijn gekielde plaat, het ♂ van *gibba* F. door een bootvormige plaat met een waaivormige rij haren. Ik laat Haupt's diagnosen hier volgen :

Psammochares unguicularis Thoms., ♂ — : Genitalplatte länglich-oval, gegen die Mitte leicht gehoben, so dass ein flachgewölbter Längskiel entsteht, der gegen das Ende verläuscht; Spitze mit längeren Borsten (Fig. 99).

Psammochares gibbus F., ♂ — : Genitalplatte im Umriss länglich-oval, im ganzen gewölbt, fast kahnförmig, doch ohne Kiel; oberseits abgeplattet, seitlich schräg abfallend; die Abplattung bildet ein schmales Dreieck, dessen Spitze etwas vor dem Ende der Platte liegt; an dieser Stelle verlängern sich die Haare, welche in Längsreihe über die Mitte der Platte ziehen und eine Art Fächer bilden, der leicht übersehen werden kann (Fig. 97).

Bij een nauwkeurige beschouwing van het gehele dier en een vergelijking van ♂♂ en ♀♀ blijkt duidelijk, dat het ♂ met de vlakke, fijn gekielde genitale plaat tot *gibbus* F. behoort en het ♂, waarvan de genitale plaat een waaivormige rij haren draagt, tot *unguicularis* Thoms. Vooral vorm, structuur en beharing van het propodaeum en ook de lengte van het 3e antennelid vormen in dit opzicht uiterst belangrijke kenmerken. In onderstaande differentiaaldiagnosen zijn de ♂♂ en ♀♀ volgens mijn opvatting bijeen geplaatst. Daar de oorspronkelijke beschrijvingen van Fabricius (1775) en van Thomson (1870) vnl. betrekking hebben op het ♀ en Thomson, bij vermelding van bijzonderheden, eerst het ♀ noemt, heb ik de ♀♀ onder de oude naam laten staan.

Ammosphex unguicularis Thoms.

♀ — Kop opvallend breder dan het pronotum, achter de ogen weinig versmald. Slapen slechts weinig breder dan $\frac{1}{2}$ oog. 3e Antennelid iets langer dan het 1e + 2e, bijna $4 \times$ zo lang als aan het einde dik. Ocellen in rechthoekige drie-

hoek; POL duidelijk groter dan OOL. Oog ca. even breed als een voorhoofdshelft. Voorhoofd en kruin met lange haren bezet. Voorhoofdsnaad duidelijk. Clypeus met gladde zoom, van voren zwak uitgerand.

Pronotum ongeveer even lang als het postscutellum. Propodaeum slank, naar achteren geleidelijk boogvormig versmald, mat, fijn netvormig gerimpeld; de zijden met een aantal vrij lange haren bezet; middennaad duidelijk.

Klauwkam zeer sterk ontwikkeld, met vele borstelharen, die voorbij de pulvillus uitsteken.

♂ — Kop meer dan $1\frac{1}{2}$ \times zo breed als het pronotum, achter de ogen nauwelijks versmald. Slaap: oog = 3:5. 3e Antennelid duidelijk langer dan het 1e. POL gelijk aan of iets groter dan OOL. Oog: voorhoofdshelft = 4:5. Voorhoofdsnaad duidelijk. Clypeus met gladde zoom, van voren zwak uitgerand.

Postnotum ongeveer even lang als (soms iets langer dan) het postscutellum. Propodaeum slank, naar achteren gelijkmatig boogvormig versmald, mat, gerimpeld, met vrij duidelijke middennaad; de zijden met enkele vrij lange haren bezet.

Klauwkam vrij goed ontwikkeld.

Genitale plaat slank, driehoekig met afgeronde top, dakvormig gewelfd met een driehoekige afplatting in het midden; aan het einde van deze afplatting een waaiervormige rij van tamelijk lange haren; de rand van de plaat met korte borstelharen bezet.

Ammosphex gibba F.

♀ — Kop duidelijk breder dan het pronotum, achter de ogen niet versmald, soms zelfs iets verbreed. Slapen slechts weinig smaller dan een oog. 3e Antennelid gelijk aan of zeer weinig langer dan het 1e + 2e, meer dan 3 \times zo lang als aan het einde dik. Ocellen in recht- tot scherphoekige driehoek; POL duidelijk kleiner dan OOL. Oog: voorhoofdshelft = 2:3. Voorhoofd glimmend, nagenoeg kaal, hoogstens met enkele langere haren bezet; middennaad slechts van onderen duidelijk. Clypeus met duidelijk afgezette, glimmend zwarte zoom, van voren recht of zeer zwak uitgerand.

Postnotum ca. gelijk aan $\frac{2}{3}$ postscutellum. Propodaeum kort en breed, eerst voorbij het midden versmald, matglanzend, uiterst fijn gegroefd (practisch zonder structuur), nagenoeg kaal, aan de zijden hoogstens met enkele korte haartjes; middennaad zwak of ontbrekend.

Klauwkam vrij goed ontwikkeld, doch niet voorbij de pulvillus uitstekend.

♂ — Kop bijna $1\frac{1}{2}$ \times zo breed als het pronotum, achter de ogen niet of nauwelijks versmald. Slaap: oog = 3:5. 3e Antennelid gelijk aan het 1e. Oog: voorhoofdshelft = 3:4. Voorhoofd met onduidelijke of zonder middennaad. Clypeus met smalle, glimmende zoom, van voren recht of zwak uitgerand.

Postnotum half zo lang tot even lang als het postscutellum. Propodaeum kort en breed, eerst voorbij het midden versmald, matglanzend, practisch zonder structuur; middennaad onduidelijk; de zijden hoogstens met enkele korte haartjes bezet.

Klauwkam vrij goed ontwikkeld.

Genitale plaat ovaal, met een zwakke middenkiel; de gehele ondervlakte met fijne haartjes, de rand met korte borstelharen bezet.

Ps. (Psammochares) hybridus W e s m. s. H a u p t 1927.

♀ — Het ♀ van deze soort stemt in alle opzichten met het ♀ van *Sophropompilus aculeatus* T h o m s. overeen. Wel geeft H a u p t (1927) in zijn tabel (p. 157 sleutel 34) op: „Slapen buitengewoon smal, kop dicht achter de ogen afgeplat” voor *hybridus* W e s m. en

„Slapen goed ontwikkeld” voor *aculeatus* T h o m s., doch in zijn beschrijving valt dit verschil weg. Op p. 215 zegt hij nl. van *hybridus* W e s m. :

„Hinterkopf kaum vorhanden, Kopf hinter den Augen fast unmittelbar abgeplattet, Schläfen sehr schmal, Schläfe: Auge = 1:3”.

en op p. 223 van *aculeatus* T h o m s. :

„Hinterkopf sehr schwach entwickelt, fast unmittelbar hinter den Augen abgeflacht. Schläfe: Auge = 1:3”.

Het enige verschil dat uit de beschrijvingen naar voren komt is de stand der ocellen, die bij *hybridus* W e s m. rechthoekig, bij *aculeatus* T h o m s. stomphoekig zou zijn. Daar de stand der ocellen echter enigszins variabel is kan m.i. ook dit verschil niet als wezenlijk worden beschouwd. Bij een vergelijking van Nederlandse, door H a u p t als *hybridus* W e s m. en als *aculeatus* T h o m s. gedetermineerde vrouwelijke exemplaren bleek bovendien bij beide soorten de stand der ocellen stomphoekig te zijn. Nu is het mogelijk, dat H a u p t zich hier in de determinatie heeft vergist, dat *hybridus* W e s m. wel een aparte soort is, doch niet in ons land voorkomt. Mij lijkt echter waarschijnlijker, dat *hybridus* W e s m. ♀ en *aculeatus* T h o m s. ♀ identiek zijn. De synoniemen, welke H a u p t (1927) van *hybridus* W e s m. opgeeft, zijn volgens mij op de hieronder aangegeven wijze bij andere soorten onder te brengen :

Pompilus pectinipes var. 4. ♀ *hybridus* W e s m. 1851, ♀ = *Sophropompilus aculeatus* T h o m s. ♀.

Pompilus pectinipes-hybridus S c h e n c k 1857, ♀ = *Sophropompilus aculeatus* T h o m s. ♀.

Pompilus pectinipes T h o m s. 1870 & 1874, ♀ = *Sophropompilus pinguicornis* H a u p t, ♀.

? *Pompilus pectinipes* S c h m d k n. 1907, ♀ = ?

Pompilus pectinipes A u r i v. 1907, ♀ = *Sophropompilus pinguicornis* H a u p t, ♀.

Pompilus pectinipes Niels. 1907, ♀ = *Sophropompilus pinguicornis* Haupt, ♀.

? *Pompilus pectinipes* Berl d. 1925, ♀ = ? *Sophropompilus aculeatus* Thoms. ♀.

♂ — Uit de beschrijving zowel als uit de tabel van Haupt (1927 p. 215 en p. 166, sleutel 30) blijkt een grote overeenkomst van het ♂ van zijn *Psammochares hybridus* Wesm. met het ♂ van zijn *Psammochares campestris* Wesm. (= *Sophropompilus crassicornis* Shuck.), die m.i. een identiteit van beide soorten zeer waarschijnlijk maakt. Alle door Haupt opgegeven synoniemen van *hybridus* Wesm. zouden dan, wat betreft het ♂, als synoniemen van *Sophropompilus crassicornis* Shuck. zijn op te vatten.

Bij gebrek aan voldoende ♂♂ als vergelijkingsmateriaal durf ik in dezen geen definitieve uitspraak te doen. Is echter *hybridus* Wesm., zoals Haupt hem beschrijft, een goede soort, dan moet deze als niet inlands worden beschouwd.

Ps. (Psammochares) leucopterus Dhlb. 1845 s. Haupt 1927.

Wat het ♀ betreft is ook *leucopterus* een onzekere soort. Haupt (1927) is de enige, die het ♀ beschrijft; de overige auteurs (Dahlbom 1845, Taschenberg 1858 & 1866, Schenck 1861, Dalla Torre 1897 en Schmiedeknecht 1907) beschrijven slechts het ♂. Haupt's diagnose van het ♀ (l.c.p. 178) is echter evenzeer toepasselijk op kleine exemplaren van zijn *Ps. (Psammochares) campestris* (l.c.p. 218) (= *Sophropompilus crassicornis* Shuck.). Ook bij deze soort is de kop achter de ogen vaak duidelijk versmald en kunnen de ogen slechts = $\frac{1}{2}$ voorhoofdshelft zijn. Wat de vorm der antennen aangaat is volgens de tabel van Haupt (l.c.p. 152) het 3e lid ongeveer gelijk aan het 1e, terwijl in zijn beschrijving (l.c.p. 218) staat: „Fühler verhältnismässig kurz und dick, das 3. Fühlerglied 1.a. (= länger als!) Schaft + Ped., 2 mal so lang als am Ende dick.” Nu zal hier wel een vergissing in het spel zijn; waarschijnlijk moet er staan: „3. Fühlerglied k.a. (kürzer als) Schaft + Ped.; in dat geval echter hoort *leucopterus* zeker in Haupt's *crassicornis*-groep thuis en wordt de overeenkomst met *Ps. (Psammochares) campestris* Haupt (= *Sophropompilus crassicornis* Shuck.) wel zeer groot.

In ieder geval zijn de mij bekende, in Nederland gevangen ♀♀, welke bij determinatie volgens Haupt (l.c. p. 152) *leucopterus* geven, m.i. als kleine exemplaren van *Sophropompilus crassicornis* Shuck. te beschouwen. Ik bezit nl. alle overgangen tussen exemplaren, waarbij de ogen = $\frac{1}{2}$ voorhoofdshelft, en zulke, waarbij de ogen = $\frac{2}{3}$ voorhoofdshelft zijn.

De synoniemen, welke Haupt (l.c. p. 178) geeft, zijn twijfelachtig:

Pompilus nanus Schenck 1861 ♀ bezit volgens de beschrijving dunne antennen en geen tarskam aan de voorpoten.

Van *Pompilus nanus* Schenck 1866 ♀ worden deze kenmerken niet vermeld, waardoor een betere overeenkomst met *Psammochares leucopterus* Haupt, doch evenzeer met *Psammochares campestris* Haupt (= *Sophropompilus crassicornis* Shuck.) ontstaat.

Van *Pompilus nanus* Schmiedeknecht 1907 heeft het ♀ dunne antennen en nauwelijks bedorende voortarsen.

Pompilus aurivillius Auriv. is zeker niet als synoniem te beschouwen. (Aurivillius 1907, p. 17: voorpoten zonder tarskam, de dorens die nog voorkomen zitten bijna alle aan de top der tarsleden en zijn heel klein, korter dan de leden breed; achterlijf zwart, slechts de basis van het 2e tergiet met een van achteren in het midden ingesnoerde, rode dwarsband).

Voor zover gebaseerd op het ♂ is *Ps.* (*Psammochares*) *leucopterus* Haupt (= *Pompilus leucopterus* Dhlb.) waarschijnlijk een goede soort. Het ♂ is echter nooit in ons land gevangen. Het zich in het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie te Leiden bevindende, door Haupt gedeetermineerde z.g. ♂ exemplaar is aaneengelijmd uit de kop en de prothorax van een ♂ en de rest van het borststuk en het achterlijf van een ♀ en als zodanig onbepaald.

Resumerende kom ik tot de conclusie, dat van *Ps.* (*Psammochares*) *leucopterus* Dhlb. noch het ♀ noch het ♂ in Nederland is gevangen, zodat deze soort als niet inlands moet worden beschouwd.

LITERATUUR.

- Ashmead, W. H. 1902: Classification of the fossorial, predaceous and parasitic wasps, or the superfamily Vespoidea (Pompilidae). *Canad. Ent. XXXIV*, p. 79, 131.
- Aurivillius, C. 1907: Hymenoptera, 1. Aculeata: Pompilidae. *Ent. Tidskr. XXVIII*, p. 1.
- Berland, L. 1925: Hyménoptères vespiformes I. *Faune de France* 10.
- Cresson, E. T. 1865: Catalogus of Hymenoptera in the Collection of the Entomological Society of Philadelphia, from Colorado Territory. *Proc. Ent. Soc. Philadelphia IV*, p. 242, 426.
- Cresson, E. T. 1867: Notes on the Pompilidae of North America, with descriptions of new species. *Trans. Amer. Ent. Soc. Vol. I*, p. 85.
- Dahlbom, A. G. 1845: Hymenoptera europaea praecipue borealia I. *Lund*.
- Dalla Torre, C. G. de, 1897: Catalogus Hymenopterorum, Vol. VIII.
- Fabricius, J. C. 1775: *Systema entomologiae*.

- H a u p t, H. 1926—1927 : Monographie der Psammochari-
dae (Pompilidae) von Mittel-, Nord- und Ost-
europa. Beihefte Deutsch. Ent. Zeitschr.
- H a u p t, H. 1930 a : Drei neue Psammochariden aus Itaien
(Hym.). Deutsch. Ent. Zeitschr., p. 235.
- H a u p t, H. 1930 b : Die Einordnung der mir bekannten
Psammocharidae mit 2 Cubitalzellen in mein Sy-
stem. Mitt. Zool. Mus. Berlin, XVI, p. 673.
- H a u p t, H. 1933 : Berichtigungen zu meiner „Monographie
der Psammochariden Mittel-, Nord- und Ost-
europas“ (1927) (Hym.). Deutsch. Ent. Zeitschr.,
p. 293.
- N i e l s e n, C. L. 1907 : Gravehvespe og Gedehamse. Dan-
marks Fauna 2.
- S c h e n c k, A. 1857 : Beschreibung der in Nassau aufge-
fundenen Grabwespen. Jahrb. Ver. Naturk. Nas-
sau, XII, p. 1.
- S c h e n c k, A. 1861 : Zusätze und Berichtigungen zu der
Beschreibung der nassauischen Grabwespen, Gold-
wespen, Bienen und Ameisen. Jahrb. Ver. Naturk.
Nassau, XVI, p. 137.
- S c h e n c k, A. 1866 : Verzeichnis der nassauischen Hy-
menoptera aculeata mit Hinzufügung der übrigen
deutschen Arten. Berlin. Ent. Zeitschr. X, p. 317.
- S c h m i e d e k n e c h t, O. 1907 : Die Hymenopteren Mit-
teleuropas. Jena.
- T a s c h e n b e r g, E. L. 1858 : Schlüssel zur Bestimmung
der bisher in Deutschland aufgefundenen Gattun-
gen und Arten der Mordwespen (*Sphex* L.) Taf.
III. Zeitschr. gesammten Naturw. XII, p. 57.
- T a s c h e n b e r g, E. L. 1866 : Die Hymenopteren Deutsch-
lands nach ihren Gattungen und theilweise nach
ihren Arten. Leipzig.
- T h o m s o n, C. G. 1870 : Opuscula entomologica, Fasc. II.
Lund.
- T h o m s o n, C. G. 1874 : Skandinaviens Hymenoptera,
III, Lund.
- W e s m a e l, M. 1851—1852 : Revue critique des Hyméno-
ptères fouisseurs de Belgique. Bull. Ac. Roy. Belg.
T. XVIII, P. II, p. 362, 415 ; T. XIX, P. I, p. 82,
261, 589.

Wageningen.

J. WILCKE.

N A S C H R I F T. Na het ter perse gaan van dit artikel kreeg ik
inzage in een publicatie van O. W. R i c h a r d s (Notes on the Nomen-
clature of the aculeate Hymenoptera, with special reference to British
genera and species, Trans. Roy. Ent. Soc. London LXXXIII, 1935, p.
143), waaruit mij bleek, dat de volgende naamswijzingen moeten worden
aangebracht :

Ammosphex minuta Dhlb. moet zijn *Ammosphex minutula* Dhlb.

Ammosphex gibba F. moet zijn *Ammosphex trivialis* Dhlb.

Sophropompilus aculeatus Thoms. moet zijn *Sophropompilus pecti-
nipes* L.

J. WILCKE.